

Menas Literatūra Mokslas

2005 GEGUŽĖS 21 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 100 (21)

Kanklės ir kanklininkai — anuomet ir dabar

PROF. DR. ALGIRDAS VYZINTAS

Lietuvos kanklininkų draugija

Kaip žinia, lietuvių liaudies muzikos instrumentų meno sritis, turėdama tūkstantmečių istoriją ir natūralų savo raiškos pobūdį, XX amžiaus pradžioje perėjo į organizuoto sąjūdžio fazę. Žmonės, visų pirma ne-gausūs inteligentai, pajutę be-neuinančių vertybių visišką praradimo grėsmę, ėmėsi iniciatyvos bent iš dalies išsaugoti tas vertybes: rinkti, aprašyti, bandyti muzikuoti. XIX–XX amžių sandūroje galingu srautu plūstanti svetimųjų invazi-ja mūsų šviesuomenę, bent jos nedidelę dalį, telkė į tam tikrą patriotinį sąjūdį – burtis į rati-les, draugijas, sąjungas, prisi-kelti po šimtmečių okupacijos, baudžios vergovės, lietuviškos spaudos draudimo... Prisi-kelti ir pažvelgti į Europą savi-mi pasitikinčio, drąsaus ir darbštaus lietuviu akimis.

Šiandien galime pelnytai di-džiutuoti, kad pačiais sunkiausi-ais laikais šalia lietuviu išliko jo protėvių įrankis, senoji ti-kėjimo atributas, iki šių dienų išlikęs ir virtęs tautos simboliu. Tai – kanklės su savo nepakar-tojamos tembrais ir sakralumo požymiais. Jų atgaivinimu su-sirūpinta pirmiausia.

Prisiminkime, kad dabartinį laikmetį galime įvardyti, kaip kanklininkų sąjūdžio šimtmetį. Šio sąjūdžio ištakomis laikyti-nas spaudos atgavimas (1904), taip pat tuomet aktyviai besi-reiškiantys tautinės kultūros prisikėlimo veiksmai. Kultūros, meno ir visuomenės veikėjai šalia kitų tautinės sąmonės žadinimo veiksmų svarstė ir tautinių instrumentų, visų pir-ma kanklių ir skudučių, gaivi-nimo klausimus.

Pirmieji žmonės, aktyviai pa-siėmę konkrečioje kanklių at-gaivinimo veikloje, buvo kankli-ninkas, kanklių meistras ir vargonininkas, pirmojo kanklių ansamblio Skriaudžiuose įkū-rėjas (1906) ir vadovas Pranas Puskunigis bei visuomenės vei-kėjas, Kauno spaustuviės įkū-rėjas, vėliau Nepriklausomybės akto signataras Saliamonas Banaitis, kurio pastangomis kanklės iš kaimo trobų atkelia-vo į Kauno miestą, kur buvo įkurtas pirmasis S. Banaičio spaustuviės darbininkų P. Pus-kunigio vadovaujamas kankli-ninkų ansamblis. Tais sunkiais 1915–aisiais Pirmojo pasaulinio karo vokiečių okupacijos me-tais, gabaus staliaus pagamin-tomis kanklėmis bėrelis tau-tiečių pradėjo intensyviaus re-peticijas ir jau 1918 m. sausio 13 d. Kauno teatre buvo su-remtas pirmasis kanklių an-samblio koncertas, kuriame dalyvavo S. Banaičio vėnaus Kazimiero Viktoro (vėliau gar-saus kompozitoriaus, mirusio 1963 m. New York) vedamas choras. Okupaciniai laikraš-tyje „Kownoer Zeitung“ buvo rašoma „wunderschoene Volks-musik“ (nuostabiai graži liau-dies muzika). Tai buvo pirmas lietuviškos muzikos koncertas vokiečių okupacijos metais. Tų pačių metų rugsėjį P. Puskuni-gio ansamblis pakviečiamas iš-

tisą savaitę koncertuoti Kara-liaučiuje, Rytprūsių tradicinėje mugėje. Koncertais labai do-mėjosi mugės lankytojai.

Po to kanklininkų veikla ke-lėtą metų sustojo. Prasidėjo po-litinės permainos, vokiečių iš-vijimas iš Lietuvos, karo nu-vargintiems žmonėms nebe tas rūpėjo. P. Puskunigis grįžo į Skriaudžius. Tačiau neilgam.

1921 metais generolas Vladas Nagevičius įkūrė Kaune Karo muziejų ir buvo jo direktoriu-mi. Generolas sumanė suburti kanklininkų grupę apeigoms prie Nežinomo kareivio kapo ir aukuro: šiam tikslui 1923 m. didelėmis pastangomis vėl su-sigrąžino P. Puskunigį į Kau-ną. Po intensyvių repeticijų dar tais pačiais metais gegužės 8 d. Tilmansų salėje šis Karo mu-ziejaus (kare invalidų) ansam-blis surengė pirmąjį koncertą su kanauninko Adolfo Saba-liausko aiškinamąja paskaita apie liaudies muzikos instru-mentus. Šis ansamblis gyvavo vos porą metų.

Apie 1924 m. kanklėmis susi-domėjo Kauno Šančių 26-osios pradžios mokyklos vedėjas Ka-zimieras Motuza. Jo rūpesčiu į mokyklą pakviestas P. Pusku-nigis pradėjo mokyti mokslei-vius kankliuoti, buvo pagamin-ta apie 50 vienuolikastagių kanklių, apmokyta apie 60 mo-kinių. Gabesnių mokinių an-samblis gana plačiai koncertavo Kaune ir periferijoje, ne kartą akompanavo garsiajam daini-ninkui Kiprui Petrauskui. Pa-žymėtina, kad šis ansamblis (14 kanklininkų) kanauninko Juo-zo Tumo kvietimu kankliavo Vytauto Didžiojo bažnyčioje 1924 m. rugpjūčio 24 d. pirmos Lietuvos dainų šventės proga, kanauninko Juozo Tumo aukotų šv. Mišių metu. „Kan-kliaujant vargonininkas Juozas Katelė iš lengvo kanklėmis pri-tarė. Kankliavome giesmes „Ma-rija, Marija“, „Šventas Šventas“ ir kt. Tai buvo pirmasis kan-klų pasirodymas mūsų bažny-čioje“.

Trečiojo dešimtmečio pra-džioje kanklėmis susidomėjo mokytojas Justinas Strimaitis,

iš esmės atsidėjęs kanklių gyva-vimo ir kankliavimo puose-lėjimo reikalams.

Tokiomis istorinėmis aplin-kybėmis subrendo idėja ir im-tasi konkrečių žygių įkurti kan-klų draugiją. 1925 m. ge-gužės 6 d. Kauno muzikos mo-kykloje (Maironio g. 3) įvyko steigiamasis Lietuvos kankli-ninkų draugijos susirinkimas. Jame dalyvavo Juozas Naujalis, Aleksandras Kačanauskas, Jo-nas Bendorius, Pranas Pusku-nigis, Justinas Strimaitis, Adol-fas Sabaliauskas, Teodoras Bra-zys ir dar vienas kunigas iš Šv. Trejybės bažnyčios, kurio pa-vardė nežinoma. Posėdyje pri-pažinta kanklių muzikos svar-ba jaunimui ir kad kanklių mo-kykla turėtų būti prijungta prie muzikos mokyklos.

1925 m. birželio 8 d. pas Kau-no notarą K. Škėmą LKD įstatus pasirašė steigėjai: Sa-liamonas Banaitis, Pranas Pusku-nigis, Magdalena Avietėnaitė, Jonas Bendorius ir Jonas Pik-čilingis (Rejestro Nr. 7301). Įstatuose apibrėžtas draugijos tikslas – gaivinti ir platinėti Lie-tuvoje tautinę muziką. Šiam tikslui pasiekti draugija steigia kanklių ir kitų tautinių muzi-kos instrumentų kursus, mo-kyklas, organizuoja jų instru-mentų orkestrus, tautinės mu-zikos mylėtojų ratelius, rengia koncertus ir tautinės muzikos šventes, leidžia muzikos veika-lus, renka užsilikusius tauti-nius instrumentus, steigia tų instrumentų dirbtuves ir rūpi-nasi jų tobulinimu.

Draugija susideda iš tikrųjų ir garbės narių. Valdyba susi-daro iš penkių asmenų: pirmi-ninko, padėjėjo, kasininko, dvi-jų valdybos narių ir dviejų kan-didatų. Trys valdybos nariai turi būti muzikai. Valdyba kas-met šaukia visuotinį susirin-kimą.

Šie įstatai 1925 m. liepos 4 d. įregistruoti Kauno miesto ir apskrities viršininko Morkaus raštineje, draugijų rejestro Nr. 595. 1925 m. liepos 30 d. išrinkta LKD centro valdyba: pirmininkas Jonas Bendorius, vicepirmininkas dr. Klemensas Ruginis, sekretorė Magdale-na Avietėnaitė, išdininkas pre-latas Konstantinas Olšauskas,

nariai Vytautas Banaitis, Pri-lauskaitė ir Pranas Puskuni-gis. Dailininkas Petras Rimša nupiešė vinjetę draugijos raš-tams ir gražų antspaudą.

Nelengvas buvo kelias stei-giant Kanklių muzikos mokyk-lą. Respublikos Seimo pirmi-ninkui ir švietimo ministrai P. Puskunigio iniciatyva 1925–1926 m. net tris kartus buvo įteikti prašymai leisti įsteigti kanklių muzikos mokyklą ir dirbtuvę. Į du pirmuosius Sei-mas nereagavo, o į trečiąjį Švie-timo ministerija atsakė, kad atsisveikdama į Valstybinės muzikos mokyklos direktoriaus Juozo Naujaliaus neigiamą nuo-monę ir formaliai motyvuoda-ma, kad tokiems reikalams nė-ra numatyta lėšų. Pažymėtina, kad 1927 m. net du kartus keitėsi valdybos sudėtis: pasi-traukus Jonui Bendoriui, pir-mininku tapo Juozas Tallat-Kelpša, o po jo – dr. Klemensas Ruginis.

Pagaliau nutarta prašyti Ministrų kabinetą paskirti P. Puskunigui pensiją, kad galėtų pragyventi ir populiarinti kanklių muziką. Atsakyme pa-žymėta, kad nėra tokio paragra-fa. Tik 1930 m. vasario 15 d. LKD iš Švietimo ministerijos gavo 4,000 litų įsteigti kanklių muzikos mokyklą, atlyginti mo-kytojų už mokymą ir 1,500 litų P. Puskunigio vadovėliui išlei-siti. Vasario 15 d. Darbo biržos rūmuose Kaune, Gedimino g. 36 įvyko kanklių muzikos mo-kyklos atidarymas. Gavus lėšų, tuometinis LKD valdybos pir-mininkas Vytautas Banaitis užsakė kanklių meistro J. Pon-tačio dirbtuvėms pagaminti 26 (15 stygų) kankles, kuriomis vyko mokymas.

Rengiantis 1930 m. Dainų šventei Vytauto Didžiojo 500 metinių garbei, LKD buvo nu-tarusi suburti jungtinį kanklių orkestrą bent iš 100 ar daugiau kanklininkų. Todėl oficiali valdybos pirmininko V. Banaičio raštu prašyta švietimo ministro skirti 4,100 litų pa-šalpą 64 kanklėms (16 pirmųjų, 20 antrųjų, 25 trečiosios ir 3 bo-sinės), kurias pagaminti apsi-ėmė J. Pontačio muzikos ins-trumentų dirbtuvė. Ministeri-jos valdininko rezoliucija ant prašymo buvo tokia: „Galima būtų duoti, kuomet bus gauta 1930 m. sąmata. 1929.VIII.23“. Kokia tolimesnė šio prašymo eiga, lieka neaišku.

1931 m. kovo 28 d. įvyko vi-suotinis LKD susirinkimas. Valdybos pirmininko Vytauto Banaičio pranešime pažymėta: „pagaliau mūsų muzikai įtikėjo į kanklių muzikos idėją, o mu-zikas B. Dvarionas, įsigilinęs į kankles, sudėjo keletą dalykė-lių kanklėms kelias balsais skambinti“. Pažymėta, kad draugiją remia Švietimo mi-nisterija, skiria lėšas. Susirin-kimą sveikino Švietimo mi-nisterijos referentas J. Kiaunis. Nagrinėtas vadovėlio išleidimo klausimas. Muzikas N. Marti-nonis pažymėjo, kad kankles rei-kia tobulinti, nes jos specialy-biniam kelerių metų mokymui ir mišrių instrumentų or-kestrui nesantios pritaikytos. Šiame susirinkime valdybos pirmininku išrinktas J. Kiau-nis, vicepirmininke Vanda

Vienas iš įspūdingų renginių Vilniaus universiteto kieme, suruoštas kartu su LMTA Liaudies instrumentų ka-tedra bei „Lietuvos“ ansamblio draugija.

Mikštienė, sekretoriumi Justi-nas Strimaitis, išdininku Juo-zas Gaidamavičius, nariu P. Puskunigis.

Atrodytų, kad kanklių idėjos ir muzikos reikalai bus pa-judėję. Tačiau vėlgi – lyg perkūnas iš giedro dangaus – Juozo Gruodžio straipsnis „Ar reikia mums kanklių muzikos“, kuriame buvo aiškiai išreikšta mintis, kad – nereikia. Pagrin-dinį atsakymą J. Gruodžiui pa-teikė J. Strimaitis savo straips-nyje „Kanklių muzika – bran-gintina“. Kiek vėliau „Kankli-ninko atsiminimuose“ J. Stri-maitis prisimeną: „su šiuo straipsniu išėjau į kanklių mu-zikos kovą dirvą pradžioje ginti pačios kanklių muzikos idėjos, o vėliau aktingai įsi-jungiau į kanklių muzikos dar-bą, į naujus ieškojimus“.

Nuo 1931–1932 mokslo metų pagal Švietimo ministerijos naujus nuostatus Kanklių mu-zikos mokykla buvo pavadinta Kanklių ir skudučių muzikos kursais, o jų vedėju paskirtas J. Strimaitis (kursų vedėju tega-lėjo būti tik cenzą turintis mo-kytojas).

Skudučių grupės mokymas kursuose buvo numatytas atei-čiai. Antra vertus, su skudu-čiais Kaune ir kitose vietovėse gražiai darbavosi Jonas Švedas, Stasys Paliulis, Albinas Liepus ir kiti mokytojai.

Pradėjęs dirbti Kanklių kur-suose, J. Strimaitis įsitikino, jog vienuolikos ar ir penkioli-kos stygų kanklių diapazonas tikrai per siauras. Todėl jį praplėtė iki 18, 20 ir 22 stygų. Tokių kanklių, kaip jis rašo, iki Antrojo pasaulinio karo šeši kanklių meistrai, laikydamiesi nurodymų, yra pagaminę apie 1900. Jie gyveno įvairiose Lie-tuvos vietose, o bendraujama buvo įvairiai: teikiant nurody-mus asmeniškai ir laiškais. Daugiausia kanklių pagamin-o Krekenavos meistras Stasys Rudis – per 1500, Švedasų meistras Juozas Lašas per 800. Jų 18 – 22 dvigubų stygų puoš-nios kanklės gana plačiai papi-ltusios Aukštaitijoje. Jas gražiai dabar populiarina Astos Motu-zienės ansamblis „Pasagėlė“

Užpaliuose.

J. Strimaitis teigia, jog vien dėl to, kad P. Puskunigis nesu-tiko su kanklių tobulinimo idėja, iš LKD valdybos pirmi-ninkų pasitraukė J. Bendorius ir Tallat-Kelpša. O kompozito-rius Jurgis Karnavičius, rašy-damas savo operą „Grazina“ ir teiraudamasis, kaip geriau tik-tų jo operoje pavaizduoti kan-klų muziką – vaidilas, reikė pa-gaidavimą, „kad kanklėmis skambinimą galima būtų pada-ryti kaip nors turtingesnį, kad vis taip biednai atrodytų...“.

Todėl J. Strimaitis ir ėmėsi „sulaužyti tą muzikų abejingu-mo ir nepasitikėjimo ledą, kad štai kanklėmis tegalima tik vie-noj tonacijoj paskambinti kai kurias liaudies dainas, kai-miškas polkutes ir valsikus. Reikėjo įtikinti, jog kanklėmis yra įmanoma paskambinti ir Europos muzikų kūrinius, rim-tų kūrinių, kur reikalingas techniškas lankstumas. To siekdamas ir minėtų muzikų skatinamas ėmiau kurti naują kankliavimo sistemą, kurią va-dinu „laisvuju kankliavimu“. Svarbu konstatuoti faktą, kad tos visos priežastys, dėl kurių rimti muzikai kankles neigė ir jų neįsileido į muzikos mokyk-las, yra nugalėtos ir kanklėmis duotas kelias į pilnavertių mu-zikos instrumentų šeimą“ (J. Strimaitis. „Kanklininko atsi-minimai“, rankraštis).

Nuo 1935 m. Kanklių mu-zikos kursuose įvesta muzikos teorija, kurią pradėjo dėstyti kompozitorius Juozas Karosas, tapęs ir LKD valdybos pirmi-ninku. Jo laikais, LKD įstatai buvo pertvarkyti pagal naujus draugijų įstatymo reikalavimus ir 1937 m. balandžio 2 d. įregistruoti Vidaus reikalų mi-nisterijoje, registro Nr. 2729. Naujuosius įstatus pasirašė Juozas Karosas, Vanda Mikš-tienė, Petras Skiragis, Juozas Gardauskas ir Justinas Stri-maitis. 1939 m. J. Strimaitiui išvykus į Alytų, o J. Karosui į Klaipėdą, Kanklių kursuose teoriją dėstė Zenonas Slavi-nas, o kankliavimą buvęs J. Strimaitio mokinys Pranas Ste-pulis, jau prieš tai pradėjęs

dirbti Kanklių muzikos kur-suose.

Kaip žinia, P. Stepulis vėliau iškelė kankles ir ugdymo sis-temą į profesionalų lygmenį, todėl profesoriui pelnytai pri-klauso Lietuvos kanklininkų patriarcho titulas. Labai svarbu paminėti paskutiniuosius drau-gijos veiklos dokumentus. Vie-nas jų – 1940 m. kovo 12 d. raštas ant LKD blanko vidaus reikalų ministrai, kurio pra-šoma duoti sutikimą įsteigti Lietuvos sostinėje šios draugi-jos skyrių. Jį įsteigti centro val-dyba įgaliojo savo valdybos il-gametį narį Juozą Gaidama-vičių. Pasirašė pirmininkas J. Strimaitis. Rezoliucija: „p. Mi-nisteris sutiko leisti. 1940.III.15. Įrašyta draugijų registran 1940.III.16 Reg. Nr. 9410“.

Paskutinis raštas, rašytas 1940 m. liepos 2 d., taip pat vi-daus reikalų ministrai. Jo tu-rinys toks: „Prašu Tamsta, pone Ministeri, leisti ir toliau veikti Lietuvos kanklininkų draugijai. Jos tikslas propaguoti mūsų liaudies muziką, kuri, kaip iš radiofono anketos pa-aiškėjo, mūsų liaudies yra labai mėgiama. Centro valdybos sąs-tatas: Justinas Strimaitis, Juo-zas Karosas, Juozas Gaidama-vičius, Petras Skiragis, Vanda Mikštienė.

Centro valdybos pirmininkas Justinas Strimaitis. Rezoluci-ja: Ministras leido veikti. 1940.VII.31.“ Tačiau dėl žino-mų istorinių peripetijų ir oku-pantų režimo LKD veikla nutruko. Vėlesnių dokumentų nerasta.

Nukelta į 2 psl.

TURINYS

Lietuviškos kanklės — praeitis ir dabartis.

Įdomus tas dviejų pasaulių susitikimas.

Poetai vynuogių derliaus festivalyje. Komp. Fausto Stroliaus muzikinės kūrybos popietė.

Saliamonas Banaitis.

Kanklės ir kanklininkai

Atkelta iš 1 psl.

Reziumuodami šią trumpą LKD veiklos apžvalgą atkreipiame dėmesį į tai, kad draugija buvo pavadinta pagal jos tikslą paskirti – Lietuvos kanklininkų draugija, nuolat kėlusia sau uždavinį rūpintis kanklių kultūra. Skudučių ir trimitų tradicinių ansamblių plėtra ėjo savo keliu, o kiti liaudies instrumentai, tarp jų ir birbynės, tuo metu dar turėjo daugiau epizodinių vaidmenį.

Tad Lietuvos kanklininkų draugijai, visų pirma jos pagrindiniam iniciatoriui P. Puskunigui, o vėliau ir kanklių reformatoriui J. Strimačiui teko istorinis vaidmuo – prikelti Lietuvai benykstančią jos muziką. Neabejojama, kad LKD per 15 savo veiklos metų padėjo tvirtą pamatą tolesnei kanklių muzikos plėtoje, vėliau išvystytai profesoriaus Prano Stepulio ir kitų LMTA Liaudies instrumentų katedros pedagogų.

Pabaigai išrikuokime visus Lietuvos kanklininkų draugijos pirmininkus: Jonas Bendorius, Juozas Tallat-Kelpša, Klemensas Ruginis, Vytautas Banaitis, J. Kiaunis, Juozas Karosas, Justinas Strimaitis. Krenta į akis stebėtina nereguliari ir įstatais nereguliuota jų kaita. Kai kurie iš jų draugijos reikaluose, matyt, buvo atsitiktiniai ir abejojo jos sėkme. Apskritai, svarbiausi draugijos „vežėjai“, nors ir nelabai sutardami, buvo du žymiausi to meto Lietuvos kanklininkai – Pranas Puskunigis ir Justinas Strimaitis. Šiomis pajėgomis remdamasi, draugija atliko savo istorinį vaidmenį tautinės muzikos plėtoje.

„Kanklės“

1989 m. kovo 18 d. (likus dar metams iki nepriklausomybės atstatymo), buvo įkurta (atkurta) Lietuvių liaudies instrumentinės muzikos draugija „Kanklės“. Iš esmės tai buvo naujo tipo organizacija, jungianti kelis šimtų profesionalių liaudies instrumentinės muzikos specialistų, išugdytų Muzikos akademijoje, universitetuose ir konservatorijose. Nepaisant, kad įstatuose skamba panašios, kaip ir buvusios draugijos tezės, dabartinė draugija veikia visiškai kitokiomis aplinkybėmis ir apima žymiai platesnį įvairių specialistų ratą: kanklininkus, birbynininkus, orkestrų ir ansamblių vadovus, pedagogus.

Suprantama, kad šioje draugijoje sprendžiamos kitokio pobūdžio problemos, negu anuomet. Draugija „atėjo“ į dainų ir šokių ansamblių „Lietuva“ ir LMTA Liaudies instrumentų katedros paruoštą lauką, kuriame reikėjo kitokios vertybinės orientacijos negu anuomet.

Statistika, situacija, problemos

Draugijos steigiamasis suvažiavimas įvyko 1989 m. kovo 18 d. Vilniaus B. Dvariono muzikos mokykloje. Dalyvavo 219 delegatų. Darbotvarkėje buvo numatytas iniciatyvinės grupės pranešimas (J. Bikauskas), pasisakymai, diskusijos, pirmininko ir valdybos rinkimai.

Kalbėjusieji – LMTA Liaudies instrumentų katedros vedėjas doc. A. Smolskus, ansamblio „Lietuva“ meno vadovas P. Budrius, kompozitorius A. Lapinskas, Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetų prarektorius prof. A. Vyžintas, Šiaulių

Pranas Puskunigis.

pedagoginio instituto doc. E. Balčytis, Vilniaus universiteto dainų ir šokių ansamblio vadovas V. Aleksandravičius, Klaipėdos fakultetų Liaudies muzikos katedros vedėjas doc. V. Tetenskas, dėstytojas B. Mūras, Lietuvos konservatorijos Liaudies instrumentų katedros prof. P. Tamošaitis, doc. K. Mikiška, Lietuvos muzikų draugijos pirmininkas kompozitorius P. Dikčius, pedagogas P. Juodelė, kompozitorius L. Povilaitis, Kauno liaudies muzikos instrumentų muziejaus vadovas P. Stulga, mokytojai Girėys, Grigoniene, liaudies instrumentų meistras J. Mykolaitis, Klaipėdos fakultetų Liaudies muzikos katedros doc. I. Nakiene, Alytaus muzikos mokyklos direktorius J. Karpavičius – pritarė draugijos steigimo idėjai, kartu išklė opius meninės ir organizacinės veiklos klausimus. Vyravo optimistinės nuotaikos, aptartos esminės veiklos kryptys: koncertų, repertuaro, ansamblių ir orkestrų turinio, dainų ir šokių ansamblių kūrybinių principų, Dainų švenčių Ansamblių vakaro, ryšių su kompozitoriais ir Muzikų sąjunga, kvalifikacijos kėlimo, specialistų rengimo, instrumentų gamybos, mokslo darbų, J. Švedo konkursų ir kitų renginių organizavimo.

Priimtas draugijos steigiamosios suvažiavimo nutarimas: „1. Atkurta 1925–1940 m. veikusi Lietuvos kanklininkų draugija ir pasivadinti Lietuvių liaudies instrumentinės muzikos draugija „Kanklės“. 2. Įstatų projektą priimti už pagrindą. 3. Draugijos nariai moka 1 rub. stojamąjį ir 0,5 rub. metinį mokestį“.

Suvažiavimas draugijos valdybos pirmininku išrinko Alfonsą Vidugirį ir 19 valdybos narių, kurie pasiskirstė atskaitingais už atskiras veiklos sritis. Vicepirmininku tapo Kastytis Mikiška, sekretoriumi Janina Slipkuvienė, išdėstė E. Eugenijus Skliutas. Patvirtinti kraštų pirmininkai: Vilniaus – A. Puodžiūkas, Kauno – L. Gadlauskas, Klaipėdos – S. Spalinskas, Šiaulių – P. Vaišnoras, Panevėžio – V. Klišys.

Po suvažiavimo draugijos posėdžiuose buvo nagrinėjami daugiausia organizaciniai klausimai. Atsisakyta minties jungtis prie Muzikų draugijos ir stengtasi greičiau oficialiai įteisinti savarankišką draugiją su jos antspaudu ir kitais atributais. Aptartos draugijos kraštų (skyrių) veiklos funkcijos. Konstatuota ir tai, kad bendrojo lavinimo mokyklų muzikos mokytojų kvalifikacija nepakankama, kai kurie jų nieko nežino apie liaudies instrumentus. Mokyklose reikėtų populiarinti ne vien skudučius, bet visus liaudies instrumentus, įvedant jų kursą į Šiaulių pedagoginio instituto bei Klaipėdos fakul-

tetų Muzikos mokytojų fakulteto studentų mokymo programas.

Čia dera paminėti, kad nemažai mokytojų (muzikos, etninės kultūros, folkloro ansamblių) kelė kvalifikaciją tuometiniame Kultūros darbuotojų tobulinimosi institute, kur buvo įkurta Etninės kultūros katedra (vedėjas prof. A. Vyžintas), sukurta aukšto lygio specialistų vedama kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo programa. Šiame institute su draugijos pirmininku A. Vidugiriu ir nariais ne kartą buvo aptartas atgimimo laikmečio tautinės instrumentinės muzikos problemos. Praktiškai užsiėmimai vyko pasitelkiant geriausius meno kolektyvus ir jų vadovus.

Tais pačiais metais buvo surengti draugijos kraštų steigiamieji susirinkimai. Buvo aukštai įvertintos V. Stulgos pastangos įkurti Liaudies muzikos instrumentų muziejų, siūlyta remti muziejaus vadovą pastangas. Atsižvelgus į tai, kad mažai žinoma apie buvusią Lietuvos kanklininkų draugiją, siūlyta parengti ir išleisti jos veiklos istoriją.

Atskiri draugijos nariai savo iniciatyva parengė monografinius, repertuarinius ir metodinius leidinius. Buvo dedamos pastangos, kad visose muzikos mokyklose būtų įsteigti liaudies instrumentų skyriai.

Specialiame posėdyje buvo aptartas 1990 m. liaudies instrumentų orkestrų festivalio ir konferencijos organizavimo klausimai. Buvo aptarti ir šių renginių rezultatai. Būta ir tam tikrų krizės momentų: neproduktyvi veikla kraštuose (išskyrus Kauno), narių abejingumo, posėdžių ignoravimo ir t.t.

Atgimimo ir pirmaisiais nepriklausomybės metais ėmė reikštis tam tikri folklorininkų ir liaudies instrumentų specialistų nesutarimai, neigiamas folklorininkų požiūris į liaudies instrumentų modifikavimą, pseudoliaudišką (folklorininkų nuomone) dainų ir šokių ansamblių ir orkestrų pobūdį. Keičiantis Kultūros bei Švietimo ministerijų bei įstaigų vadovams, kuriant tautinės mokyklos koncepciją ir siekiant tautinių požiūrių išgyrinyti ugdymo bei meninės veiklos sistemą, pasitaikydavo ir gana skeptiški, net kategoriški nuomonių liaudies instrumentininkų ir jų veiklos perspektyvų atžvilgiu.

Tokiomis aplinkybėmis buvo rengiamas draugijos antrasis suvažiavimas, įvykęs 1991 m. kovo 23 d. Vilniuje. Jame išrinkta nauja 13 asmenų draugijos valdyba: L. Naikelienė, V. Bagdonas, A. Vyžintas, V. Leimontas, A. Smolskus, A. Skruibytė, V. Tetenskas, P. Budrius, P. Tamošaitis, A. Vidugiris, A. Žemaitis, E. Skliutas, V. Mikutavičius, Revizijos komisijos pirmininku A. Prusevičius. Atskirame valdybos posėdyje draugijos pirmininku išrinktas prof. dr. A. Vyžintas.

Naujosios valdybos išplėtinuose susirinkimuose buvo liečiami opiausi to meto veiklos, strategijos ir taktikos klausimai. Pirmininkui dirbant Kultūros darbuotojų tobulinimosi institute, vėliau LMTA Liaudies instrumentų katedroje ir atsižvelgiant į to meto aplinkybes, reikėjo nuolat kreiptis į aukštesnes instancijas. Šie veiksmai būdavo aptariamai

bendruose draugijos valdybos ir Liaudies instrumentų katedros posėdžiuose. Suvokti grėsmės ir pasirengti argumentuotiems pasisakymams (žodžiu ir raštu) įvairiuose to meto susirinkimuose ir konferencijose buvo pagrindinis pirmininko ir draugijos narių rūpestis. Tenka pripažinti, kad tuomet daugiausia dėmesio teko skirti ne vidiems, bet aktualiams išoriniams reikalams.

Tais metais, pvz., bandyta atsisakyti būsimosios Dainų šventės Ansamblių vakaro. Tik didelėmis draugijos ir tuometinio Kultūros ir Švietimo ministro D. Trinkūno pastangomis Ansamblių vakaras buvo sugrąžintas į Dainų švenčių struktūrą. Straipsniais ir gyvu žodžiu buvo atremti kai kurie agresyvūs pasisakymai spaudoje „Lietuvos“ ansamblio (kartu ir J. Švedo veiklos), liaudies instrumentininkų atžvilgiu. Tai buvo laikotarpis, kai kosmopolitinė invazija vertė pačią draugiją imtis liaudies instrumentų sąjūdžio veiklos analizės ir tiesiog būties savianalizės. Draugija siekė suteikti daugiau dvasingumo ir tautiškumo ugdymo programoms bei visiems meninės raidos procesams.

Šiuo požiūriu reikšmės turėjo „Kanklių“ draugijos ir Lietuvos liaudies kultūros centro 1992 m. balandžio 24–25 dienomis surengta mokslinė praktinė konferencija „Folkloro stilizavimo problemos“ bei Kultūros darbuotojų tobulinimosi institute ir „Kanklių“ draugijos bendra konferencija liaudies muzikos problemų ir praktinio muzikavimo klausimais. Po šių konferencijų pagaliau prasidėjo tam tikras „atšilimas“ folklorininkų ir liaudies instrumentalistų santykiuose. Draugija pareiškė savo kritišką požiūrį į skubotai rengtą Pasaulio lietuvių dainų šventės ansamblių vakaro programą.

1994 m. lapkričio 5 dieną Vilniaus B. Dvariono muzikos mokykloje įvyko „Kanklių“ draugijos trečiasis suvažiavimas, kuriame buvo pateikta valdybos pirmininko A. Vyžinto ataskaita, aptarti liaudies instrumentinės muzikos, taip pat dainų ir šokių ansamblių kūrybinės veiklos klausimai. Pirmininkas A. Vyžintas ir valdyba buvo perrinkti tolesnei kadencijai.

Kartu su LMTA Liaudies instrumentų katedra bei „Lietuvos“ ansamblio draugija surengė gražius ir įspūdingus J. Švedo, P. Samučio, P. Stepulio, P. Servo jubiliejinius renginius Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje. Dar viena draugijos veiklos sfera: pagaminti liaudies muzikos instrumentai mokymo įstaigoms ir meno kolektyvams buvo realizuojama per „Kanklių“ draugiją, imant nuo kiekvieno užsakymo 10 proc. kainos draugijai.

Straipsnio apimtis neleidžia išreikšti ir apibūdinti visą veiklos panoramą. Draugijos nariai dirbo įvairių liaudies instrumentinės muzikos mokymo, mokslinio nagrinėjimo, tiesioginės meninės veiklos darbu: rengė monografinius, repertuarinius, metodinius leidinius, vadovėlius, vadovavo ansambliams ir orkestrams, rengė recitalius, plačiai koncertavo užsienyje, rengė respublikines ir tarptautines mokslines konferencijas. Pažymėtinos V. Stulgos pastangos kurti ir puoselėti Lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejų.

1997 m. lapkričio 22 d. Vilniaus B. Dvariono dešimtme-

Lietuvos Vyčių choras komp. Fausto Strolia kūrėbos popietėje, vykusioje Pasaulio lietuvių centre, Lemont, IL, gegužės 15 d.

B. Kronienės nuotrauka.

Lietuvos Vyčių choras

NIJOLĖ BENOTIENĖ

Kai Lietuvos Vyčių jaunimo katalikiška organizacija buvo įsteigta 1913 m. ir pasklidusi po visas Jungtines Amerikos Valstijas, žydėjimo laikotarpiu turėjo daugiau savų chorų, tik ilgainiui liko vienas vadinamojo „Mid-America“ apskrityje (District). Nors toji apskritys apima kuopas Illinois, Indiana ir Wisconsin valstijose, šiam chorui priklauso visi choristai iš Illinois, t.y. Čikagos miesto ir jo apylinkių.

Choras buvo įsteigtas 1916 m. Draugo redaktoriaus Leonardo

tėje muzikos mokykloje įvyko „Kanklių“ draugijos ketvirtasis suvažiavimas, o kartu ir liaudies instrumentų orkestrų bei ansamblių vadovų pasitarimas dėl 1998 m. Pasaulio lietuvių dainų šventės. Suvažiavime pateikta draugijos pirmininko prof. A. Vyžinto išsami ataskaita. Pasisakymuose ir diskusijose buvo išreikšta vertingų minčių ir pasiūlymų dėl tolesnės draugijos veiklos. Išrinkta nauja valdyba: A. Vidugiris, L. Naikelienė, K. Mikiška, P. Juodelė, J. Bikauskas ir A. Skruibytė, kraštų pirmininkais – J. Bikauskas, I. Vaitkevičienė, V. Tetenskas, R. Vaišnorienė, V. Klišys. Valdybos posėdyje draugijos pirmininku išrinktas LMTA Liaudies instrumentų katedros docentas Kastytis Mikiška, pirmininko pavaduotojais – prof. L. Naikelienė ir mokytojas ekspertas A. Vidugiris.

2000 m. rugpjūčio 3–4 d. Palangoje įvyko penktasis draugijos suvažiavimas, kurio metu draugijos pirmininke išrinkta Kauno J. Gruodžio konservatorijos dėstytoja Zita Rudzevičienė, pavaduotojais kanklių meistras E. Virbašius ir pedagogas P. Juodelė. 2004 m. rugpjūčio 12–13 d. Palangoje įvyko šeštasis draugijos suvažiavimas, kurio metu draugijos pirmininke išrinkta LMTA Liaudies instrumentų katedros vedėja prof. Lina Naikelienė, pirmininko pavaduotoja – Zita Rudzevičienė.

Tokiu būdu „Kanklių“ draugijos nuosekli ir prasminga veikla tęsiama ir XXI amžiuje. Šiame amžiuje Lietuvos kultūros kontekstas gerokai pasikeitė. Tapus Europos Sąjungos nare išsiplėtė ne tik lietuviškos kultūros sklaidos, bet ir kitų kultūrų tam tikros invazijos į mūsų kultūrinę erdvę galimybės. Belieka tikėtis, kad Lietuvos liaudies instrumentinės muzikos organizacija, kokia yra „Kanklės“, išlaikys ir dar sustiprins tautinės muzikos garbingą vardą tiek mūsų krašto viduje, tiek Europoje ir pasaulyje.

Šiuo metu iniciatyva ir galėję pasidžiaugti gabiais bei veikliais vadovais, kaip Antanas Pocius, Juozas Sauris, Stasys Rakauskas ir Leonardas Šimutis, Jr. Po devynių metų pertraukos, 1960 m. gruodžio 4 d. chorui pradėjo vadovauti Faustas Strolia. Norėdamas po 40 metų chorui užtikrinti ateitį, jis buvo pakviestas jauną vadovę – Almą Preisaitienę, kuri, deja, po poros metų nuo vadovavimo atsisakė. Faustas Strolia, visiškai nuo choro niekad nepasitraukęs, vėlei perėmė choro vadovo pareigas ir netrukus pažymės savo darbo 45-uosius metus, o choras 2006-aisiais švęs savo 90-ąjį gimtadienį.

Nepaisant to įspūdingo metų skaičiaus, reikia pripažinti, kad Amerikoje yra senesnis New Britain, Connecticut, Šv. Andriejaus parapijos choras, kuris be pertraukos gyvuoja nuo 1895 metų, t.y. 110 metų, ir jau yra užsiregistravęs dalyvauti VIII JAV ir Kanados lietuvių dainų šventėje.

Kadangi Lietuvos Vyčių organizacijoje jau daugiausia trečios kartos Amerikos lietuviai, buvo iškeltas klausimas, ar ne tikėtų chorui dainuoti dainų ir anglų kalba. Mintis negavo pritarimo. Choras dainavo, išskyrus, V. Tetenskas, R. Vaišnorienė, V. Klišys. Valdybos posėdyje draugijos pirmininku išrinktas LMTA Liaudies instrumentų katedros docentas Kastytis Mikiška, pirmininko pavaduotojais – prof. L. Naikelienė ir mokytojas ekspertas A. Vidugiris.

2000 m. rugpjūčio 3–4 d. Palangoje įvyko penktasis draugijos suvažiavimas, kurio metu draugijos pirmininke išrinkta Kauno J. Gruodžio konservatorijos dėstytoja Zita Rudzevičienė, pavaduotojais kanklių meistras E. Virbašius ir pedagogas P. Juodelė. 2004 m. rugpjūčio 12–13 d. Palangoje įvyko šeštasis draugijos suvažiavimas, kurio metu draugijos pirmininke išrinkta LMTA Liaudies instrumentų katedros vedėja prof. Lina Naikelienė, pirmininko pavaduotoja – Zita Rudzevičienė.

Tokiu būdu „Kanklių“ draugijos nuosekli ir prasminga veikla tęsiama ir XXI amžiuje. Šiame amžiuje Lietuvos kultūros kontekstas gerokai pasikeitė. Tapus Europos Sąjungos nare išsiplėtė ne tik lietuviškos kultūros sklaidos, bet ir kitų kultūrų tam tikros invazijos į mūsų kultūrinę erdvę galimybės. Belieka tikėtis, kad Lietuvos liaudies instrumentinės muzikos organizacija, kokia yra „Kanklės“, išlaikys ir dar sustiprins tautinės muzikos garbingą vardą tiek mūsų krašto viduje, tiek Europoje ir pasaulyje.

1997 m. lapkričio 22 d. Vilniaus B. Dvariono dešimtme-

dienoje – tos dienos jungtinio choro pasirodyme, o taip pat JAV ir Kanados lietuvių III, IV, VI, VII Dainų šventėje Čikagoje ir V Toronte, Kanadoje.

Saviems lietuviams choras pasirodė Detroit, Cleveland, Gary, East Chicago (Indiana), Omaha, Rockford, Los Angeles ir daug kartų Čikagoje, o taip pat dalyvavo pirmose dviejose Pasaulio lietuvių dainų šventėse Vilniuje.

Būdamas katalikiškos krypties, choras giedodavo Washington, DC, National Cathedral – Šiluvos koplyčios šventinimo iškilmėse ir per Čikagos lietuvių parapijų jubiliejines Mišias Aušros Vartų, Šv. Kryžiaus ir Švč. Mergeles Marijos Nekalto Prasidėjimo bažnyčiose. Giedodavo ir nelietuviškos bažnyčiose – Šv. Andriejaus Apaštalo 100 metų jubiliejuje ir arti 30 kartų jungėsi prie kitų chorų, kasmet angliškai atlikdami Theodore Dubois religinę kantatą „Paskutiniai septyni Kristaus žodžiai nuo kryžiaus“ devyniose skirtingose amerikiečių bažnyčiose Čikagoje.

Choras su pasididžiavimu prisimena dalyvavęs lietuviškos knygos 450 metų jubiliejuje „Newberry“ bibliotekoje ir Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje bei lietuvių operos pastatymuose: „Aida“, „Cavalleria Rusticana“, taip pat Verdi „Requiem“.

Dar yra keletas choristų, kurie dainuoja Lietuvos Vyčių chore nuo pat 1960 metų. Jei daugelis jų tuo metu atėjo į chorą pačioje jaunystėje, šandien dėl amžiaus arba pasitraukė, arba išjungė į dangiškąjį chorą. Lietuvos Vyčių choras užsiregistravo dalyvauti VIII Dainų šventėje su viltimi išlaikyti lietuvišką dainą gyvą Amerikoje ateinančioms mūsų kartoms.

Vyčių choro pirmininkė Estelle Rogers ir dirigentas maestro Faustas Strolia.

Įdomus tas dviejų pasaulių susitikimas

RICARDAS ŠILEIKA

Kviečiu susipažinti su jauna Lietuvos kino režisiere Giedre Beinoriūte. Pretekstas pažinčiai — Vilniaus Kino pavasaryje rodytas naujasis jos filmas „Vulkanovka. Po didžiojo kino“.

Giedrė gimė 1976 metais Vilniuje. Studijavo televizijos režisūrą Lietuvos muzikos akademijoje, Teatro ir kino fakultete. 1999 m. įgijo menų bakalauro, o 2002 m. — menų magistro laipsnį. 1998–2001 m. filmavo si LTV seriale „Atžalos“. 2002–2003 metais dirbo režisieriaus Šarūno Barto asistente filme „Septyni nematomi žmonės“, dalyvavo filmavimo ekspedicijoje Kryme. 2003 metais kartu su aktoriumi Gedimynu Storpirstiu išleido eilėraščių knygutę *Laiškai Karaliui*. 2004 metais dirbo režisieriaus Arūno Matelio asistente filme „Prieš išskrendant į žemę“.

Nuo 2004 metų yra Lietuvos kinematografininkų sąjungos narė. Be čia apkalbėsimo jos naujausio filmo, yra sukurusi šias juostas: „Egzistencija“ (2004), „Troleibusų miestas“ (2002), „Mama, tėtis, brolis, sesė“ (1999), „Mano vieniša draugė“ (1997).

— **Prašau pristatyk Draugo skaitytojams pirmuosius savo filmus.**

— Mano pirmas, dar studijų metų filmas, sukurtas *a la dokumentika*, yra vaidybinė juosta „Mano vieniša draugė“. Jame viena draugė daro dokumentinį filmą apie kitas. Filmas paremtas vokiečių autorės Helga Schubert novele.

Kitas filmas „Mama, tėtis, brolis, sesė“ turbūt artimiausias tyliojo lietuvių kino tradicijai, nes jame labai mažai kalbama. Tai vienos šeimos drama.

„Troleibusų miestas“ — tokia kasdieninė situacija, kada kontrolieriai gauda vadinamus zukių, tai yra važiuojančius be talonų arba jų nepažįstančius. Tai toks amžinas, atrodo, niekada nesibaigiantis konfliktas. Kiek teko girdėti, Vakaruose visiškai tas pats: visada bus zukių, o kontrolieriams bus ką gaudyti. Tiesiog kai atsirado „Keleivių kontrolės“ autobusukai, mes su drauge galvojome padaryti kokį nors televizijos projektą.

Tame autobusiuke su kontrolieriais pasivadinėjusi vieną dieną, nustebau, kokia tų zukių gausybė! O galvojau, kad per dieną jų tenutveria vieną kitą. Taip pat stebino konfliktų įvairovė, kaip juose atsiskleidžia žmonių būdas ir charakteris. Vieniems neįdomi bilietėlių yra įprasta nuo senų laikų, tiesiog normalu. Kitiems svarbu kaip išsiskirti, o tai irgi priklauso nuo kiekvieno fantazijos. Vieni gal tikrai užmiršo pažymėti ar tikrai neturi pinigų, kiti piktybiškai nemoka. Tas mane pribloškė. Supratau, kad čia ideali dramaturgija, kad reikia tik imti ir nufilmuoti.

„Egzistencija“ — tai pirmas mano filmas kino juostoj. Trumpametražis, vaidybinis. Aš sužinojau tą istoriją iš mamos, nes ji perskaitė laikraštyje, kad dvi bobutės sugalvojo pasižūrėti, kaip jos atrodys karste. Fotosešijai pasikvietė fotografą, kuris po to iškrito pro langą. Žinau, kad analogiška novelė ir filmas

yra pastatytas Latvijoje. Mano filme paraleliai vystosi dvi linijos — tos bobutės, kaip personažai, ir fotografas bei jo mylimoji — kurios finale persipina.

Smagu, kad tie filmai Lietuvoje sulaukė publikos gero dėmesio. Ypač „Troleibusų miestas“. Mano filmas „Egzistencija“ Prancūzijos filmų „La Nuit des Lutins“ peržiūroje buvo nominuotas geriausio Europos trumpametražio filmo apdovanojimui.

— **Manau, svarbu pristatyti kino programose skelbtą Tavo naujausio filmo anonsą:**

„Giedrės Beinoriūtės naujausioje dokumentinėje juostoje „Vulkanovka. Po didžiojo kino“ pasakojama apie lietuvių žinomo režisieriaus Šarūno Barto filmavimo ekspediciją „post factum“. Veiksmo vieta — Vulkanovkos kaimas Krymo stepėse. Filme Vulkanovkos ir aplinkinių kaimų gyventojų, kurių didžiąją dalį sudaro totoriai, lūpomis atskleidžiamas tų žmonių pasaulis, jų gyvenimas „pasaulio pakraštyje“ (nes ten nėra nei telefono, nei telegrafo, nei vandentiekio. Autobusas ir rajono centrą vasaros metu važiuoja kartą per savaitę. Keletą vasaros mėnesių stepėse negailėtingai siautėja musės. Sūrioje žemėje niekas neauga). — Būtent ten buvo filmuojamas Lietuvos kinas. Ir tatau daugeliui vietos gyventojų tapo svarbiu įvykiu. Teisybės ir išsamių objektų dėlei, svarbu nenuslėpti ir kitų filmo gamybininkų. Tai operatorius Audrius Kemežys, garso režisierius Algimantas A. Apanavičius, prodiuseris Valdas Navasaitis. Filmas pagamintas Vaizdo ir garso (VG) studijoje“.

— **Prašau pasakyk šio savo filmo idėją. Jeigu man būtų leista, šiam filmui priklijučiau įdomios kino publikistikos, tam tikros socialinės apklausos požanrio etiketę.**

— Šarūnas Bartas, vykdamas į Krymą filmuoti savo naujo filmo „Septyni nematomi žmonės“, pakvietė kartu ir mane. Aš turėjau kurti filmą apie jo filmo darymą. Bet viskas baigėsi tuo, kad sumanytam antrajam filmui negavome finansavimo. Tad tiesiog dirbau Šarūno Barto filmavimo grupėje asistente ir nieko nefilmavau. O grįžus Lietuvon mane persekiojo nebaigtas darbo jausmas, tam tikra nostalgija. Todėl parašiau parašiką filmui po filmo sukurti. Pagalvojau, kad tai dar įdomiau — sugrįžti pas tenyščius ir akcentuoti kaimo žmonių išpučius, vidines ar išorines permainas, įvykių rezonansus.

— **O kur gi, sakyt, ta vieta, vadinama Vulkanovka?**

— Tai autonominė Krymo respublika. Lenino rajonas. Nuo Vilniaus iki Vulkanovkos — apie 1,600 ar 1,800 kilometrų. Automobilu be sustojimo tenka važiuoti maždaug pusantros paros.

— **Kokie Vulkanovkos žmonės? Ar stipriai jų gyvenimus formuoja jų aplinka?**

— Vienas dalykas, ko filme nėra, bet noriu paminėti. Keli šimtai Krymo totorių grįžo į Krymą visai neseniai, maždaug prieš penkiolika metų, kada jiems buvo leista po sovietų

Filmavimo procesas stepėje.

tremties Azijoje grįžti į gimtąją žemę. Labai didelė dalis grįžo iš didmiestų, tikėdamiesi, kad Krymas yra, kaip per televiziją rodo, jūra, kalnai. O pateko į, galima sakyti, pasaulio pakraštį, kur nėra vandentiekio, nėra telegrafo, nieko nėra. Tai čia irgi tragedija. Nežinau, ar jie viso to nežinojo, ar buvo labai stiprus noras sugrįžti į gimtinę.

Kitas dalykas. Mes vakarėjam ir bendravimas tarp žmonių labai keičias. Ten būdami patyrėm, kad svarbiausia yra nuosirdumas. Ten viskas paprasčiau: jeigu nepatinka, tau ir pasakys, kad nepatinka. Viskas atvirai. Ir tas jų naivumas be galo gražus. Gali klausytis juokingų istorijų ir susigraudinti. Vien dėl to, kad žmonės tokie atviri ir nuosirdūs.

— **Kaip jie ten verčiasi?**

— Vulkanovkoje yra dvi su puse gatvės. Gyvulius augina. Žemdirbystė neužsiima. Nes ten žemė sūri. Bet dabar ir ten viskas keičiasi. Vulkanovka labai tuštėja. Kai atvažiuoju po pusmečio, pusė žmonių jau buvo išsikraustę į didesnius miestelius. Tačiau jau ir ten atsirado ūkininkas, kuris supirko žemės, arija tas žemes ir kažką darys.

— **Kalbančių savo kalba tikriausiai tik vienetai?**

— Beveik visi moka totorių kalbą. Bet tarpusavyje jaunimas jau kalbasi rusiškai. Mokytose beveik visur dabar ukrainiečių kalba. Nes Krymas priklauso Ukrainai. Tik seni žmonės kalba totoriškai. Su jais jaunimas irgi kalba totoriškai. Jie moka tą kalbą, bet akivaizdu, yra pavojus.

— **Ar filmas iš tikrųjų pakeitė žmones?**

— Mano filmo herojė Alisa dabar gyvena Lietuvoje. O ten likusi visa jos šeima, net visas kaimas išgyveno tą, sakysiu, dramą — jos išvažiavimą slapta. Nes niekas jos nenorėjo išleisti.

Ką mes ten nuvažiavę radome? Pavyzdžiui, radom pasikeitusias šukuosenas. Ypač jaunimas pradėjo į gyvenimą žiūrėti daug laisviau. Ir patiai Alisa atsirado noras kažką siekti. Ji sakė, aš irgi noriu, kaip tu, Giedrė, mokytis, po to ką nors kurti. Šiaip jie visi iki tol gyveno ir gyveno tame kaime. Atrodė, va, toks pasaulis yra, ir viskas. O kitų gal ir nepasikeitė. Kaip liko, taip ir liko. Bet jauniems žmonėms tai tikrai

Margarita Klein — mergina iš Kirovo miestelio, netoli Vulkanovkos. Ji atliko vieną pagrindinių vaidmenų Šarūno Barto filme „Septyni nematomi žmonės“.

padarė nemenką įtaką. Pas Bartą ir pas mane apsvietėju dirbęs jaunas vaikinukas Mementas irgi sakė norįs išvažiuoti, išsidarbinti į kino studiją ar televiziją.

— **Kadangi Šarūnas Bartas, nežinia sąmoningai ar nesąmoningai, Tau mostelėjo ranka, tada sakyt, ką tas žmogus reiškia Tau pačiai?**

— Vis tik šis režisierius Lietuvoje yra metras. Vieni jį peikia, kiti myli, bet niekas nėra abejingas. Ir iš tikrųjų man buvo didelė garbė ir labai įdomu su juo padirbėti. Tai žmogus, iš kurio aš tikrai daug išmokau. Pradžioje tik iš jo filmų, paskui, kai susipažinome, jau iš jo paties. Aišku, galima sutikti, galima nesutikti su jo darbo būdu ar metodika, tačiau paprka jo meilė kinui, atsakomybė prieš žiūrovą. PAPERKA tai, kad jis niekad nemeluoja kine. Tai man padarė didelį įspūdį.

— **Kiek Tavo dokumentiniame kine yra vaidybiškumo?**

— Gal „Troleibusų mieste“ pliko fakto esama daugiau. Bet ten irgi yra tos situacijos, kurias aš išsirinkau, kurios man svarbios, kurios man kažką sakė. Nes iš turėtos dvylikos valandų medžiagos išsunkti 28

minučių filmą jau savaime reiškia atranką.

„Vulkanovka. Po didžiojo kino“ aš sąmoningai nekalbinau nieko iš Šarūno Barto grupės, o rinkausi tik ten gyvenančius žmones. Man buvo įdomus tas dviejų pasaulių — gyvenimo ir kino — susitikimas. Aš sau ieškojau atsakymų. Nėra taip, kad filmavau tą, ką jie norėjo pasakyti. Žinoma, tame yra ir manipuliacija.

— **Viską jau buvai mačiusi, tie vaizdai jau yra Tau buvę. Kiek vengi juos naudoti, ar jie kaip tik padeda? Metaforiškai sakant, dirvožemis — Vulkanovka — tas pats, o sodinukus augini savus.**

— Dirbdama pas Bartą, aišku, turėjau kontaktą su žmonėmis, bet labai minimaliai. Tačiau aš turėjau savo visiškai individualų priėjimą. Barto kitai, kad jis niekad nemeluoja kine. Tai man padarė didelį įspūdį. — Kiek Tavo dokumentiniame kine yra vaidybiškumo? — Gal „Troleibusų mieste“ pliko fakto esama daugiau. Bet ten irgi yra tos situacijos, kurias aš išsirinkau, kurios man svarbios, kurios man kažką sakė. Nes iš turėtos dvylikos valandų medžiagos išsunkti 28

Režisierė Giedrė Beinoriūtė.

Giedrė ir Algis — tai rež. G. Beinoriūtė su garso rež. Algimantu A. Apanavičiumi filmavimuose Vulkanovkoje.

Vienintelė Vulkanovkos parduotuvė. Visos nuotraukos: Audriaus Kemežio, Giedrės Beinoriūtės ir Sonatos Žalneravičiūtės.

buvo labai natūralus sugrįžimas. Ir galbūt jau nebuvo to naujumo. Nes manęs jau nebestebino nei tos begalinės lygumos, nei tas skurdas, kuris man atrodė visiškai natūralus. Nes jie taip gyvena, ir mes tenai būdami taip gyvenom. Tas gal truputį trukdė, nes nebebuvo „šviežios“ akies. Buvo jausmas, kad važiuoju pas bobutę i kaimą, į tą Vulkanovką, o ne kažką kur toli.

— **Pati iš rankų nepaleidai ir juostos montažo reikalą? Kiek filmo fabulą ar rezultato kokybę lemia montažas, archajiškai tariant, karpymas ir klįjavimas?**

— Dokumentikoj, aš įsivaizduoju, montažas yra pats svarbiausias dalykas. Viena, ką su galvoji iš pradžių, scenarijų, o kita, ką nuvažiavęs į filmavimo vietą randi. Kažką pavyko nufilmuoti, kažką nepavyko. Parsivežiau 30 kasetių po 40 minučių. O filmas trunka penkiasdešimt minučių. Tai medžiagos santykis beveik 1:30. Taigi ne taip paprasta atrinkti, surasti ir sumontuoti tokį variantą. Dar kelis gabaliukus naudoju iš paties Barto filmo. Tas irgi labai smarkiai pakore-

gavo ir įnešė tam tikros atsvaros. Nes pradinis variantas buvo vien tik kaimo žmonių kadrai, be Barto medžiagos. Taip, prie montažo stalo yra pagrindinė kūryba.

— **Ar norėtum minėti dar vardų, Tavo matymui ir mąstymui turėjusių (turinčių) ryškių ženklų?**

— Nesu vieno režisieriaus gerbėja ar sekėja. Palaipsniui atsiranda nauji filmai, kurie sudaro išpuolį. Pavyzdžiui, kai dar būdama studentė, pamaciau Larsą von Triero „Prieš bangas“, man atrodė, kad po filmo aš supratau, kas apskritai yra kinas, kaip rišasi forma ir turinys. Kaip kinas gali daryti poveikį žmonėms. Tuo metu man jis buvo atraminis. Labai svarbu, kad aš tą filmą pamaciau.

Paskui Rytų režisierių filmai. Pavyzdžiui, Wong Kar Wai. Aš jo tik vieną filmą mačiau. Arba Kim Ki-duk „Pavasaris, vasara, ruduo, žiema“. Labai mėgstu komedijas, mėgstu Kusturicą. Taip pat imponuoja čekų filmai. O šiaip man didelį išpuolį daro dokumentika. Kiek tenka matyti tarptautiniuose kino festivaliuose.

Poetai (iš kairės): S. Lawrence, L. Šimkutė, P. Irvine, B. Magor, A. Coleman, dalyvavę Barossa vynuogių derliaus festivalyje.

Poetai vynuogių derliaus festivalyje

Barossa Vintage Festival. Poets & Platters

LIDIJA ŠIMKUTĖ

Daug Pietų Australijos gyventojų bei iš kitur atvykusių yra aplankę šį žinomą vynuogynų slėnį, kuris yra 100 km nuo Adelaidės. Kas dveji metai vietinių miestelių bei apylinkių gyventojai ruošia ten vynuogių derliaus festivalį. Ne per seniausiai į festivalį buvo įtraukti poezijos skaitymai. Šį renginį remia „Langmeil“ vyvinė ir Pietų Australijos rašytojų centras. Šiais metais tarp keturių Pietų Australijos poetų – Aiden Coleman, Bob Magor, Patricia Irvine ir Stephen Lawrence – buvo pakviesta ir Lidiya Šimkutė.

Festivalis vyko kovo 28 – balandžio 3 dienomis, o poezijos skaitymai – „Poets & Platters“ – kovo 29 ir 30. Eilės buvo skaitomos, kaip ten pridera, medinių vyno statinių fone. Visi kviešti poetai pasižymėjo savitumu, individualumu – ne tik tematika, bet ir savo kūrinių pristatymu. Kiekvieną vakarą susirinkdavo 100 klausytojų. Ant baltom staltiesėm užtiestų stalų laukė vaisės ir vyno taurė už sumokėtą sumą. Poetai buvo vaišinami nemokami ir apdovanoti vyno buteliais (mums teko ragauti aksominio vyno, kurio butelis kainuoja 100 dol.). Savo poeziją skaitiau anglų kalba, nors keletą eilėraščių perskaičiau ir lietuviškai; dėl skambesio. Šis reiškinys visada sulaukia mūsų klausytojų teigiamų komplimentų ir įvertinimo.

Įdomi buvo pati kelionė iš mūsų Rostrevor priemiesčio. Vaziavome vingiuojančiu keliu tarp išpūdingų uolų per Adelaidės kalnus, apaugusius eukaliptais ir kita krašto augmenija. Grožėjomės turtiną Australijos gamta. Pravažiavę unikalius to krašto miestelius Cuddley Creek, Chain of Ponds, Kirsbrook ir Williams town, atvykome į Barossa slėnio miestelį Lyndoch, po to sekė Tanunda. Tik suspėjau į radio „triple B“ sutartą interviu. Savo poezijos skaitymo fonui parinkau kompozitoriaus Bronio Kutavičiaus oratoriją: „Paskutinės pagonių apeigos“ (Sigito Gedos tekstas). Su vyru

Romu buvome apgyvendinti poezijos vakaro organizatoriaus Richard ir jo žmonos Shirley Lindner namuose. Jie gyvena puikiame, šio šimtmečio pradžioje statytame name su nuostabių gėlių ir vaismedžių sodu. Džiaugėmės puikia aplinka, šeiminių vaišingumu. Prieš vakaro skaitymus turėjome progos susipažinti su kitais jų svečiais iš Melbourne –

Visi kviešti poetai pasižymėjo savitumu, individualumu – ne tik tematika, bet ir savo kūrinių pristatymu; kiekvieną vakarą susirinkdavo šimtas klausytojų

viena jų teta buvo su drauge, kuri pasirodė esanti garsaus dainininko Nick Cave motina. Ji įsigijo mano poezijos knygą, norėdama parodyti sūnui. Gegužės mėnesį jis atvažiavo iš Anglijos su savo grupe „Nick Cave and The Bad Seeds“ (Nick Cave ir blogos sėklos) koncertuoti Australijos didmiesčiuose. Abi vyresnio amžiaus moterys mus gerokai pralinksmino savo gyvenimo pasakojimais.

Ketvirtadienį pavazinėjome po Barossa apylinkes. Nuo kalno išvydome vyninių ir vynuogynų peizažą ir skulptūras kalno pašlaitėje. Pakviesti skulptoriai iš Australijos, JAV, Europos ir Japonijos iš vietinio akmens: balto ir juodo marmuro, iškalė paminklus, įamžindami savo kūrinius. Aplankėme „Barossa Heritage“ parodą, kuri vaizdžiai priminė mūsų kūrinių dienas Australijoje. Kaip reikšmingas eksponatas, lauke stovėjo medinė išvietė. Moterys senoviškai apsirengę, su baltom kepuraitėm ir prijuostėm darbavosi virtuvėje. Čia stovėjo „šaldytuvai“ (ice-cupboard). Atsimenu tokį šaldytuvą – jam reikėdavo kas savaitę atvežti didelį gabalą ledo. Stovėjo ir senoviška spintelė maistui susidėti, tinklu, apginančiu nuo musų, aptrauktom dūrelėm. Ant stalo stovėjo žibalinės lempos, kurias gerai prisimenu Peechelba East namelyje, lentpjūvės kaimelyje, netoli Wangaratta miestelio. Šioje lentpjūvėje Australijos valdžia, kaip tais laikais buvo įprasta, paskyrė tėvelį atlikti darbą su tarti už mūsų atvežimą į Aus-

tralią 1949 m. Išvydome čia ir kitų atmintinių dalykų bei įrankių. Prie virtuvės stovėjo priemonės baltinių skalbimui ir lyginimui, toliau – senoviška karieta, kuria, apgailestavome, negalėjome atvažiuoti. Toliau stovėjo vežimai ir kitos senienos. Salėje moterys rodė, dabar jau retai pasitaikancius, palaipsniui nykstančius rankdarbius (lace – making). Ant

sienų kabėjo tos vietovės istoriniai paveikslai.

Vėliau patraukėme į Angaston miestelį. Tą dieną vyko įvairiausi pasirodymai, maisto ir vyno ragavimai. Sklido muzika iš restoranų, grojo muzikantai gatvėse. Įvairūs liaudies meistrų darbai krautuvėlėse bei gatvių prekytojai akivaizdžiai parodė „Cottage Industry“ (namelių rankdarbių) populiarumą šiose apylinkėse. Neišvengiamai užsukau į senų knygų ir CD parduotuvę. Mano džiaugsmui užtikau Kibir, viduramžių indus poeto eilėraščių rinkinį ir C. G. Jung žmogaus dvasia, menas ir literatūra (The Spirit in Man, Arts and Literature) bei Hildegard von Bingen Ekstazės himnai (Canticles of ecstasy). Ši dviliko amžiaus kompozitorė mane seniai žavi. Ji buvo poetė, mistikė, gydytoja, menininkė bei visuomeninė abatė.

O penktadienį buvo Tanunda miestelio šventė. Mus prajuokino „Ziegenmarkt“, kur patyręs varžybininkas pagal seną tradiciją pardavinėjo ne tik daržoves, bet ir gyvulėlius: zuikius, kiaulutes, avelas... Galėjome nusipirkti „Deutsche Kuchen, Bratwurst“ ir kitų gėrybių. Pirmųjų vokiečių gyventojų tradicijas išsaugoję ne tik maisto gamintojai, bet ir žemdirbiai lauko darbuose, ir miestelių amatininkai: čia pamatysite idomas, žmogaus dydžio skudurines lėles, vaizduojančias įvairiausias anų ir šių laikų gyventojų tipus. Grįžome išpūdingų ir visokių gėrybių kupini.

Komp. Fausto Strolios muzikinės kūrybos popietė

RITONĖ RUDAITIENĖ

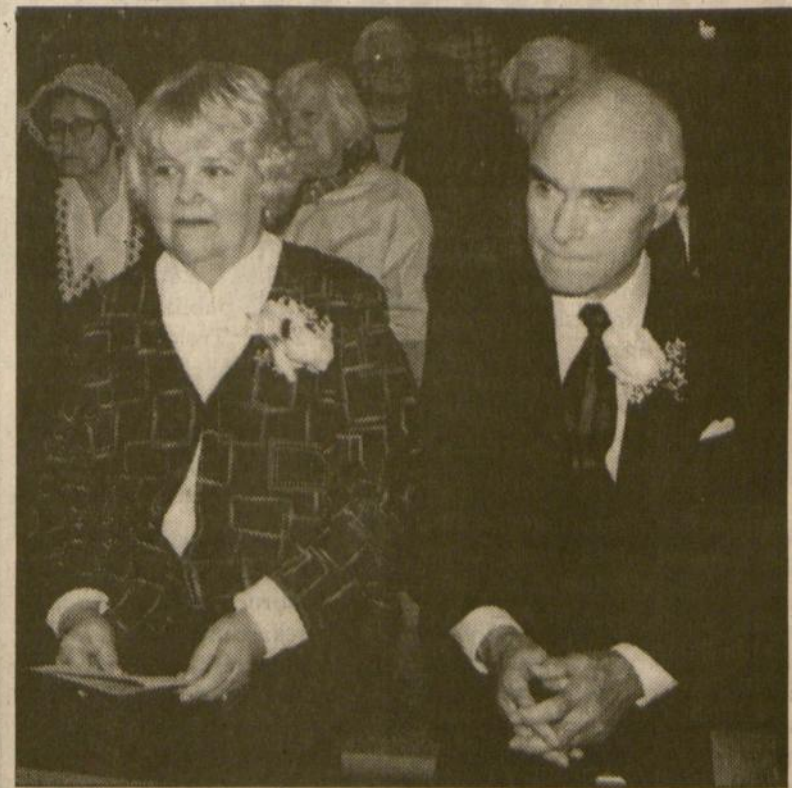
Kompozitoriaus Fausto Strolios muzikinės kūrybos popietė 2005 m. gegužės 15 d. Pasaulio lietuvių centre, Lemonte, praėjo labai sėkmingai. Pal. J. Matulaičio misijos bažnyčia buvo sklidina, o Lietuvių fondo salė vos sutalpino visokio amžiaus ir iš įvairių vietovių susirinkusius svečius. Popietės programoje dalyvavo Pal. J. Matulaičio misijos choras, Lietuvių meno ansamblis „Dainava“, Pal. J. Matulaičio misijos vaikų choras „Vyturys“ ir Lietuvos Vyčių choras. Tai buvo tarsi maža dainų šventė, reprezentuojanti visų mėgstamo kompozitoriaus kūrybos platų žanrą: bažnytines giesmes, kantatą, partizanų ir laisvės kovotojų bei specialiai mūsų jaunimui skirtas dainas. Kad koncerto klausytojai renginiu buvo sužavėti, neteko abejoti. Tai aiškiai rodė jų laikysena koncerto metu, aploдисmentai ir vėliau, koncertui pasibaigus, įvairūs atsiliepimai bei pasisakymai.

Koncertas prasidėjo religine kantata „Suledejusiomis lūpomis“, kurią atliko LMA „Dainava“ su sol. Algimantu Barniškiu, fortepijonu akompanuojant Olivijai Urbonaitei. Dirigavo muz. Darius Polikaitis. Komp. Fausto Strolia žodžiais: „Atjausdamas, miško brolius, suharmonizavau 7 partizanų dainas, bet labiau džiaugiuosi, parašęs muziką Sibiro kančinės Adelės Dirsytės Kalėdų maldai „Suledejusiomis lūpomis“. Paskutinį parašytą kūrinių,

kuriuo muzikas prisiminė Saulio 13–sios aukas, pagal Julijos Švabaitės–Gylienės eiles „Viešpatie, už ką?“, šv. Mišių metu bažnyčioje atliko sol. Dalia Eidukaitė–Fannelli, palydint Jūratei Lukminienei.

Renginio komiteto pirmininkė Irena Kriaučeliūnienė glaudu, bet visaapimančiu žodžiu pristatė Faustą Strolią, kaip muziką, kompozitorių, chorvedį, dirigentą, mokytoją: „Faustas ir jo žmona Teresė tvirtai tiki, kad per dainą ir muziką yra perduodama tautinė idėja ir meilė Lietuvai... Faustas asmenyje glūdi taktas ir tolerancija žmogui... Jis tarnauja Dievui ir tėvynei, praturtina mus visus savo muzikine kūryba“. Čia ji pacitavo Dariaus Polikaitio žodžius, kuriais gyvena ir muz. Faustas Strolia: „Ar mes gyvename tik sau, ar vis dėlto randame laiko tarnauti artimui, savo tautai, pasauliui?“ Toks buvo ir yra Faustas Strolia.

Pal. J. Matulaičio misijos vaikų choras „Vyturys“, diriguojant Dariui Polikaitiui, pasigėrėtinai atliko „Grįšim, grįšim“ (ž. Vytės Nemunėlio), „Partizano mirtis“ (ž. Leonardo Žitkevičiaus), „Dariui ir Girėnui“ (ž. Juozo Toliušio). „Poeto svajonė“ (ž. Henriko Nagio), „Vėžė mane iš namų“ (liet. liaudies daina), ir išdyskeliškai sudainuotą „Mylejau mergelę“ (liet. liaudies daina), padainavo „Dainava“, diriguojant Dariui Polikaitiui ir fortepijonu akompanuojant Olivijai Urbonaitei.

Teresė ir muz. Faustas Strolia.

B. Kronienės nuotr.

Lietuvos Vyčių choras, diriguojamas pačio kompozitoriaus Fausto Strolia, padainavo keletas jaunimo stovykloms parašytas dainas: „Supinkim rankas“ (ž. Irenos Šerelienės), VII skautų tautinės stovyklos dainą (ž. Nijolės Jankutės–Užubalienės), tango „Ašarėlė“ – Povilas Strolia solo su choru (ž. Tauros Zarankaitės) ir „Žalgirio dainą“ (ž. Ritos Fabijonienės). Komp. Faustas Strolia per 25 metus lietuviškam jaunimui vasaros stovyklose Dainavoje, Neringoje, Rake, pas tėvus marijonus ir dviejose Jaunimo kongresuose Anglijoje bei Kanadoje yra sukūręs arti 100 dainų (vien skautams – 17).

Koncerto programą tęsė Lietuvos Vyčių choro dainuojamos: „Tai mano Lietuva“ (ž. nežinomo autoriaus), „Mano žemė“ (ž. Juozas Augustaitis–Vaičiūnienės) ir „Rūpintojėlis“ (ž. nežinomo autoriaus), kurį atliko duetas – Dalia Eidukaitė–Fannelli ir Ona Marija Kasselienė. Visas šias savo kūrybos dainas dirigavo Faustas Strolia, palydint Aušrai Buženaitei (sintezatorius), Povilui Stroliai (gitarai) ir Tomui Stroliai (kontrabosas).

Artėjo koncerto pabaiga. Jungtinis suaugusiųjų choras ryžtingai užtraukė „Narsulių dainą“ (ž. Pauliaus Širvio) ir užbaigė „O didis Dieve, Visagali“ (ž. iš Labuko malda-

knygės) giesmė, kuri publikos buvo prašoma pakartoti.

Baigiantis šios popietės šventei, rengimo komiteto pirm. Irena Kriaučeliūnienė pakvietė komp. Faustą Strolią tarti žodį. Jis išreiškė gilią padėką Irenos Kriaučeliūnienės vadovaujamam komitetui (koncerto koordinatoriui maestro Alvydui Vasačiui, Danguolei Ilginytei, Gediminui Kazėnui, Irenai Kazlauskienėi, Romui ir Banutėi Kronams, Daliai Povilaitienei, Ritonei Rudaitienei), chorų vadovams: Jūratei Lukminienei ir Dariui Polikaitiui; solistams: Daliai Eidukaitė–Fannelli, Onai Marijai Kasselienėi, Algimantui Barniškiui; smuikininkei Dainorai Petkevičiūtei; Aušrai Buženaitei, sūnams Povilui ir Tomui Stroliams bei savo žmonai Teresei. Dėkojo visiems choristams ir jų vadovams, chormeisteriams Rasai Poskočiūnienei ir dr. Audriui Polikaitiui, vaikų chorui, jaunai akompaniatoriui Olivijai Urbonaitei, Lietuvių fondui ir gausiai atsilankiusiai publikai.

Irena Kazlauskienė perskaitė pluoštą Faustui Stroliai šia proga atsiųstų sveikinimų: Čikagos arkidiezeijos vardu, vysk. Gustavo M.Sp.S.; St. Andrew the Apostle parapijos, Pal. J. Matulaičio misijos, mokslo draugų iš Vinco Kudirkos lietuvių gimnazijos Uchtėje; Čikagos lietuvių operos; Lietuvių skautų sąjungos; Maironio lietuvių mokyklos Lemonte; Irenos ir Juozo Polikaitių šeimos; Čikagos ateitininkų; vyresniųjų lietuvių centro „Seklyčia“; JAV Lietuvių bendruomenės Kultūros tarybos; Čikagos liuanistinės mokyklos.

Pabaigoje renginio komiteto vardu pirm. Irena Kriaučeliūnienė padėkojo Alvydui Vasačiui už organizacinį darbą, rengiant koncertą, o žiniasklaidai, radio laidoms ir Lietuvių televizijai už koncerto garsinimą. Be to, išreiškė gilią padėką Lietuvių fondui už suteiktą finansinę paramą. Koncertas baigėsi galingai nuskambėjusiu „Ilgiausių metų“, kompozitoriui Faustui Stroliai giedant visiems chorams ir koncerto dalyviams. Ilga eilė žmonių, su įvairiais įrašais ir gelėmis, laukė, kol galės asmeniškai pasveikinti, paspausti gerbiama ir mylimam kompozitoriui ranką.

Koncerto ruošos komitetas (iš kairės): Baniutė Kronienė, Dalia Povilaitienė, Ritonė Rudaitienė, muz. Alvydas Vasaitis, Irena Kazlauskienė, Romas Kronas, pirm. Irena Kriaučeliūnienė, Gediminas Kazėnas.

Edvardas Šulaičio nuotraukoje (iš kairės) komp. Faustą Strolią žodžiais ir gėlėmis sveikina koncerto rengimo komiteto narė Ritonė Rudaitienė, muz. F. Strolia, maestro Alvydas Vasaitis, Pal. Jurgio Matulaičio misijos choro vadovė Jūratė Lukminiene, „Dainavos“ ansamblio ir misijos vaikų choro „Vyturys“ vadovas muz. Darius Polikaitis.